

Piotr Liszka

Mariologia personalistyczna integralna

Salvatoris Mater 16/1/4, 147-153

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Mariologia, jak każda inna dziedzina teologii, bywa ujmowana w trzech modelach myślenia: oddzielający, mieszający oraz integralny. W modelu integralnym powinna być rozpatrywana w pięciu warstwach refleksji (pięć definicji osoby, pięć aspektów osoby, pięć interpretacji terminu „pochodzenie”; J 15, 26).

1. Niepokalane Poczęcie

Model oddzielający nie uznaje Niepokalanego Poczęcia Maryi, a nawet gdy uznaje nazwę, to inaczej rozumie treść. Nie ma mowy o uwolnieniu natury ludzkiej od zmyły grzechu pierworodnego, o przenikaniu natury ludzkiej łaską. Są to dwa obszary oddzielne, nie przenikające się, nawet nie dotykające się. Nie ma wyjątku dla nikogo. Model mieszający uznaje łaskę jako element natury ludzkiej. Każdy człowiek od początku ma łaskę. Maryja niczym się w tym nie wyróżnia. Niepokalane Poczęcie dotyczy tylko oczyszczenia tego, co zewnętrzne. Grzech pierworodny interpretowany jest tylko jako brud oblepiający ludzką naturę. Zachowanie od grzechu pierworodnego dotyczy wyłącznie braku zmyły zewnętrznej, promieniowanie chwały w warstwie oblicza. Źródłem jest pascha Jezusa Chrystusa (On sam, w swojej śmierci i Zmartwychwstaniu). Wyzwoleńcza moc płynie pod prąd czasu, wstecz.

Model refleksji mariologicznej personalistyczny, integralny, złożony jest z pięciu warstw:

A) Warstwa substancjalna. Osoba definiowana jest jako hipostaza, czyli substancja relacyjna. Grzech oznacza zamazanie obrazu Bożego w substancji duchowej i w substancji materialnej. Osoba Maryi, jak każda osoba ludzka, ma duszę i ciało. Od pierwszego momentu życia jest wolna od zmyły grzechu. Dusza i ciało przenikane są łaską. W dziejach ludzkości pojawia się nowa jakość substancjalna. Duch Święty przenika Maryję, emanując z wnętrza Ojca (*proballein*).

B) Warstwa relacyjna. Osoba definiowana jest jako *relatio subsistens* (relacja substancjalna, otwartość, dialogiczność). Grzech zamyka człowieka na innych. Łaska otwiera, przemieniając substancję, daje jej nową jakość, nową cechę: otwartość. Uzdrawiona jest relacja z Osobami Boskimi, anielskimi, ludzkimi oraz z całym wszechświatem, relacyjność wertykalna (nadprzyrodzona) i horyzontalna (doczesna, światowa, przyrodzo-

Piotr Liszka CMF

Mariologia personalistyczna integralna

SALVATORIS MATER
16(2014) nr 1-4, 147-153

na). Duch Święty tworzy nową jakość relacji Maryjnych, konstytuując się jako pochodzący od Ojca i Syna (*proienai*), czyli poprzez przyjmowanie Ojca i Syna.

C) Warstwa właściwości wewnętrznych. Osoba definiowana jest jako substancja natury rozumnej, wolnej, miłującej. W tej definicji podkreślana jest energia wewnętrzna, czyli energia życia ukształtowana przez obraz Boży jako intelekt, wola i miłość. Grzech oznacza brak poznania, bezwład woli, nienawiść. Łaska daje światło poznania, moc woli, żar miłości. W ten sposób Maryja mogła pojąć słowa Archaniola Gabriela, wypowiedzieć swoje przyzwolenie i mieć matczyną miłość wobec swego Syna – Jezusa Chrystusa. Duch Święty przenika ducha ludzkiego Maryi, przemieniając go według swoich właściwości wewnętrznych, określonych greckim słowem *ekporeuomenon* zdefiniowanym na Soborze Konstantynopolitańskim I. Specyfika personalna Trzeciej Osoby konstytuuje się poprzez odwieczne wychodzenie z wnętrza Ojca w jednej jedynej substancji Boskiej. Przechodząc do osobowości Maryi, konstytuuje Jej niepowtarzalne cechy jako wybranej na Matkę Chrystusa.

D) Warstwa właściwości zewnętrznych (oblicze). Osoba definiowana jest jako *prosopon* (oblicze, maska). W tej warstwie refleksja o Niepokalanym Poczęciu Maryi podejmowana jest we wszystkich trzech modelach myślenia. W modelu oddzielającym łaska Niepokalanego Poczęcia otacza naturę ludzką, działa w warstwie oblicza, nie dochodząc do wnętrza, które pozostaje bez zmian, czyli w grzechu pierwotnym. W modelu mieszającym łaska ta otacza również naturę ludzką Maryi, wewnątrz pozostaje bez zmian, czyli pełne łaski, jak u wszystkich ludzi. Model integralny analizuje kolejne warstwy i mówi o działaniu łaski w każdej z nich. Duch Święty jest bezpośrednim źródłem łaski niepokalanego stanu Maryi. Przechodząc do niej od Ojca (*ekporeuethai*; J 15, 26), w szczególny sposób kształtuje Jej oblicze.

E) Warstwa działania. Osoba definiowana jest jako *persona*, czyli ktoś spełniający funkcję w społeczeństwie. W modelu oddzielającym działanie zbawcze dokonywane jest tylko przez Chrystusa (*sola gratia*). W modelu mieszającym działanie ludzkie zlewa się z Boskim. W modelu integralnym podkreślana jest współpraca natury ludzkiej umocnionej łaską z działaniem Boga. Maryja od początku otrzymuje moc do spełnienia swojej szczególnej roli w dziejach ludzkości, jednej jedynej, roli bycia Matką Zbawiciela. Duch Święty jako posłany (*pemhestai*) przez Ojca i przez Syna ogarnia całość Jej życia, kształtuje Jej dzieje, Jej sposób bycia w świecie, w czasie i przestrzeni. Przyjmuje Ją do nurtu swego zbawczego działania. Jego wewnątrztrynitarnie uczestnictwo w odwiecznym rodzeniu Syna Bożego odzwierciedla się na scenie ziemskiej w sprawczym działaniu poczęcia Jezusa.

2. Macierzyństwo

Maryja z Ducha Świętego poczęła (por. Łk 1, 35). Jej macierzyństwo jest wydarzeniem historycznym, dokonany w czasie i przestrzeni, ma swoją widzialną otoczkę (oblicze), nadaje Jej osobowości rys macierzyński, a przede wszystkim wprowadza w nową relację z trzema Osobami Boskimi oraz powoduje pojawienie się nowej jakości ontycznej – w Jej ciele i w Jej duszy. Refleksja dotycząca macierzyństwa Maryi będzie prowadzona w odwrotnej kolejności niż refleksja dotycząca Niepokalanego Poczęcia. Zadanie tej refleksji polega na określeniu całokształtu zagadnień związanych z odpowiedzią na pytanie, co znaczy być matką? Co znaczy być Matką Chrystusa. Co znaczy być Matką Bożą? Sobór Efeski (431) użył określenia *Theotokos*. W tłumaczeniach występuje słowo Matka Boga (Bogarodzica) albo Matka Boża (Bogurodzica). Tytuły te nie mają bezpośredniego znaczenia ontycznego. Nie jest Maryja przyczyną Boskości, nie jest przyczyną Osoby Boskiej. Również sama, przez macierzyństwo, nie stała się bytem Boskim. Z drugiej strony tytuł Bogurodzica oznacza wprost tylko tyle, że spełniła posługę dla Jahwe, gdyż inaczej mielibyśmy do czynienia z doketyzmem albo adopcjanizmem. Każda kobieta czyni taką posługę dla Boga, który za ich pośrednictwem tworzy nowych ludzi. Tytuł ten jest prawdziwy, ale nie zawiera pełni prawdy o Chrystusie, natomiast tytuł Bogarodzica wskazuje wyraźnie, że Jej Synem jest Bóg. Okazuje się jednak, że termin *Theotokos* zawiera jeszcze więcej informacji. Mówi on o tym, że Maryja jest Matką Dziecka (czyli człowieka), które jest Bogiem. W tłumaczeniu Nowego Testamentu wydanym w Poznaniu w 1987 r. do słowa „święte, które się narodzi” dodano słowo „Dziecko” (Łk 1, 35). Maryja jest więc Matką Dziecka, które jako Osoba jest Bogiem. Pozostaje jednak fundamentalne zadanie wyjaśnienia tego, co to znaczy być Matką Człowieka w ujęciu personalnym, skoro zadanie Jej ogranicza się do sfery materialnej. Odpowiedź wymaga analizy poszczególnych aspektów osoby, w tym przypadku – osoby Matki.

A) Substancja duchowa Boska Chrystusa jest niestworzona, substancja duchowa ludzka jest stworzona w momencie poczęcia. Jak każda matka, Maryja uczestniczy jedynie w tworzeniu substancji materialnej, czyli ciała Chrystusa. W wymiarze materialnym istnieje w łonie Matki organiczna jedność z Jej dzieckiem. Ciało Dziecka tworzone jest z ciała Matki. Od początku zachowana jest odrębność. Natomiast cały czas jest wspólna krew. Ciało Dziecka odżywiane jest krwią Matki i przynajmniej w jakiś sposób krew Dziecka i Matki są jedną rzeczywistością, zlewają się. W tej też rzeczywistości osoba Matki i Osoba Dziecka tworzą jeden organizm, jedno ciało, jedność. Tym samym istnieje pewien brak integral-

ności Osoby Dziecka. Jego ciało całkowicie odrębne jest dopiero w momencie urodzenia, odcięcia pępowiny. Ten drobny szczegół sprawia, że ma sens wydarzenie narodzin. Liturgiczna uroczystość Bożego Narodzenia w swej najgłębszej treści odnosi się do Wcielenia (poczęcie Jezusa). Czy samo narodzenie nic już nie wnosi? Otóż wnosi coś ważnego. Uroczystość ta w odniesieniu do faktu narodzenia Jezusa w Betlejem nie ogranicza się jedynie do faktu społecznego, który jest obiektem fenomenologii. Mamy tu do czynienia też z aspektem ontycznym, bytowym, który ma znaczenie dla unii hipostatycznej. W tym momencie wydarzyło się coś istotnego dla substancji materialnej Chrystusa. Do narodzin Osoba Chrystusa miała w swoim ciele krew osoby Matki, natomiast Maryja miała w sobie krew Osoby Chrystusa.

B) Istotną rolę w opisie macierzyństwa spełnia druga warstwa refleksji, dotycząca relacji. Trudno tę warstwę oddzielić całkowicie od warstwy trzeciej, mówiącej o wyposażeniu wewnętrznym, czyli o energii personalnej. Energia personalna (duch ludzki), przenikając substancję, nadaje jej cechy personalne, a przede wszystkim otwartość, relacyjność. Analiza personalna, stosująca narzędzie zwane „pięcioma warstwami”, w tym momencie koncentruje się na relacjach. Osoba to relacja subsyentna. Ciało Matki jest w bezpośredniej relacji substancjalnej wobec ciała Jej Dziecka, stanowiąc jeden żywy organizm, przede wszystkim jest wspólna krew. Dusza Matki jest odrębna od duszy Dziecka. Relacja stworzona jest w obszarze ducha, bezpośrednio poprzez ducha ludzkiego jednej i drugiej osoby, a ostatecznie przez energię Boga Trójjedynego, który stworzył osobę Matki i dał Jej ducha ludzkiego w stwórczym tchnieniu. Pośrednio dusza Matki łączy się z duszą Dziecka poprzez relacje personalne Matki z Osobami Boskimi.

Refleksja nad relacją między naturą ludzką Matki i naturą ludzką Dziecka jest tylko wstępem do refleksji nad relacją między osobą Matki i Osobą Dziecka. Każda osoba ludzka jest w jakiejś (mocniejszej czy słabszej) relacji wobec Boga, wobec Trzech Osób Boskich. Tę relację – między Maryją a Bogiem – opisuje m.in. Łk 1, 26-38. Nowy aspekt, specyficzny, macierzyński dotyczy tylko jednego Człowieka w całych dziejach ludzkości, tylko jednej Niewiasty – Maryi. Poprzez macierzyństwo jak najbardziej ludzkie, poczynając i rodząc Dziecko, otrzymuje Ona coś nowego – wobec Osoby Syna Bożego jest Ona odtąd w relacji matczynej. W troistej relacyjności wobec Boga Trójjedynego pojawia się nowa jakość względem drugiej Osoby Boskiej.

C) Bycie Matką oznacza dla Maryi pojawienie się nowych, specyficznych własności personalnych, wpisanych w te właściwości, które są istotne dla każdej osoby, w szczególności dla osoby stworzonej, dla osoby ludz-

kiej. Nowa relacja wobec Syna Bożego sprawia przemianę całego Jej wewnętrznego wyposażenia (personalistyczna energia życiowa, a w niej intelekt, wola, uczucia; obraz Boży; wszelkie dary duchowe, naturalne i nadprzyrodzone, które wzrastają w historii osoby ludzkiej). Świadomość Maryi, że jest Matką, była pełna i czysta. Wola urodzenia i wychowania swego Dziecka była ukształtowana przez pragnienie realizacji tego wszystkiego, o czym myślała, czytając Pismo Święte. Najpełniej relację między matką a dzieckiem wyraża miłość. Miłość jest czynnikiem decydującym o byciu osobą. Jest to energia duchowa przenikająca substancję duchową i materialną człowieka. Każdy człowiek otrzymuje ją w swojej naturze, natomiast w Maryi energia ta była najwspanialsza – od Niepokalanego Poczęcia. Kształtował Ją Duch Święty, który konstituuje swoją Osobę, wychodząc od Ojca (*ekporeuomenon*), a przechodząc do świata, przenika wszystko, szczególnie ludzkie wnętrze. W Maryi miejsce do tego działania przygotował Syn Boży, ustrzegając Ją, już w samym Jej poczęciu, od grzechu pierworodnego. Jej macierzyńska miłość do Jezusa była więc kształtowana przez trojacie-jedyne działanie miłości Osób Boskich w Jej Niepokalanym Sercu.

D) Oblicze Matki Jezusa promieniowało dobrocią i radością. Dostrzegła to Jej krewna, Elżbieta, i nie tylko Jej macierzyńską postać, lecz uobecniający się na Jej twarzy niezwykajny blask, dostrzegany przede wszystkim oczami serca. Emanowała z Niej świętość, promieniowało Jej wnętrze i promieniował ukryty pod Jej sercem Chrystus. Było to tak silne, że nawet dziecko w łonie Elżbiety poruszyło się z radości. Później oblicze Matki bywało też zatroskane, a nawet smutne, odzwierciedlało Jej myśli i uczucia wobec Jezusa, a zwłaszcza boleść podczas męki Jezusowej, aż do śmierci krzyżowej. Po Zmartwychwstaniu Jezusa oblicze Maryi opromieniał spokojny blask, aż do Wniebowzięcia.

E) Warstwa refleksji dotycząca działania Maryi jako Matki Jezusa zawiera część zagadnień wspólnych, dotyczących każdej matki oraz część związaną z drogami historii Jej Syna. Rolę Matki spełniała Maryja najpierw w Betlejem, później w Egipcie i przez długie lata w miasteczku Nazaret. Ważniejsze wydarzenia opisane w Piśmie Świętym to ofiarowanie w świątyni, pielgrzymka do Jerozolimy, gdy Jezus miał 12 lat, Kana Galilejska, a wreszcie towarzyszenie męce i śmierci Jezusa na Golgocie. Maryja

prowadzona była przez Ducha Świętego posyłanego przez Ojca, a w ostatnim etapie swej wędrówki ziemskiej przez tegoż Ducha posyłanego przez Jezusa Zmartwychwstałego.

3. Wniebowzięcie

A) Wydarzenie to – zwłaszcza w sensie pełnym, łącznie z misterium ukoronowania w niebie – oznacza pełnię realizacji w osobie Maryi dzieła Odkupienia, dokonanego w śmierci i Zmartwychwstaniu Jezusa. Centrum wydarzeń zbawczych stanowi śmierć Jezusa, w której moc Boża przeobstawiła Jego duszę. Dzięki tej mocy Chrystus, jako Człowiek, zmartwychwstał, natura ludzka Chrystusa była aktywnym podmiotem ożywienia Jego martwego ciała. Dusza Jezusowa ma w sobie Bożą moc i daje ją swemu ciału. Odtąd ciało Jezusa ma też pełnię energii Bożej. Energia ta dana była Maryi już w wydarzeniu początku Jej istnienia, a pełnię otrzymała w wydarzeniu przejścia do nieba. Substancja duchowa Maryi była tak bardzo przemieniona Bożą energią (łaską), że nie tylko od razu przeszła do nieba, ale od razu ożywiła Jej ciało. W ujęciu tradycji katolickiej wszyscy inni ludzie, nawet święci (w niebie) trwają do końca świata bez ciała. Na końcu świata wszyscy ludzie (egzystując aż dotąd tylko w substancji duchowej) otrzymają tę samą moc dla ożywienia swojego ciała i osiągnięcia integralności swej personalnej struktury. Integralność nie musi oznaczać pełni personalnej (piekło to stan braku pełni personalnej, nawet w sytuacji integralnej jedności duszy i ciała). Wniebowzięcie to pełnia personalna pod każdym względem.

B) Pełnia substancjalna (jedność duszy i ciała, duszy uwielbionej i ciała uwielbionego, jedność uwielbiona) powiązana jest ściśle z pełnią relacyjną. Pełnia osoby jako substancji relacyjnej oznacza tym samym pełnię osoby jako relacji subsystemnej. Wniebowzięcie Maryi to pełnia relacji z Osobami Trójcy, a także z wszystkimi ludźmi i aniołami: w wiecznej szczęśliwości z mieszkańcami nieba i w relacji opiekuńczej wobec mieszkańców ziemi. Maryja jest naszą Królową, jest naszą Matką. Relacyjność Maryi Wniebowziętej jest powszechna, tak jak u Chrystusa. Ponadto moc relacji zależy od personalnego fundamentu. Ważna jest nie tylko otwartość, lecz również fundament tej otwartości. Maryja nawiązuje łączność personalną i ma wiele do ofiarowania.

C) Uchwalebienie, czyli w pełni przemieniona substancja (duchowa i materialna) jak tylko to możliwe dla osoby ludzkiej (stworzonej), dotyczy również ducha ludzkiego, czyli wewnętrznego wyposażenia osoby. Pełnia doskonałości substancjalnej sprzężona jest z pełnią poznania (ogłada-

nie Boga), woli (absolutna zgodność z wolą Bożą) i miłości. To wszystko oznacza pełnię życia. Maksymalna miara spójna jest z maksymalną harmonią, co daje w efekcie maksymalne piękno.

D) Oblicze Maryi w niebie jest maksymalnie piękne. Widoczne jest ono bezpośrednio dla Osób Boskich i dla wszystkich mieszkańców nieba. Maryja objawia się też w jakimś stopniu wybranym ludziom na ziemi. Blask Jej oblicza pośrednio dostrzegamy w Piśmie Świętym, a także w modlitwach, pieśniach, w literaturze i sztuce, w obrazach i rzeźbach. Przy czym jest to tylko odbłask blasku piękna niebiańskiego.

E) Maryja Wniebowzięta działa w świecie. Jej odejście do nieba, podobnie jak Chrystusa, jest początkiem i źródłem przychodzenia. Działa w świecie jako Matka Kościoła, Pocieszycielka, Wspomożycielka, Orędowniczka. Miłość Jej Niepokalanego Serca rozpala miłością serca wszystkich ludzi, uznających Ją za swoją Matkę. Jest Pośredniczką wszelkich łask w takiej mierze, w jakiej jest zjednoczona z Jezusem Chrystusem. Jest w Chrystusie i wszystko czyni w Nim i wraz z Nim, w tajemnicy Kościoła – Mistycznego Ciała Chrystusa. Jest w życiu Trójcy Świętej i działa na świecie wraz z działaniem Boga Trójjedynego i całego Kościoła niebiańskiego. Działa w misterium Bożego *communio* i do tej misteryjnej jedności nas prowadzi.

Ks. prof. dr hab. Piotr Liszka CMF
Papieski Wydział Teologiczny (Wrocław)

ul. Wieniawskiego 38
PL - 51-611 Wrocław

e-mail: liszka.p@wp.pl

La mariologia personalistica integrale

(Riassunto)

La mariologia può essere presentata nel modello integrale della riflessione. L'autore segue questa strada nel presentare il mistero di Maria.

L'articolo è stato strutturato in questo modo: 1) L'immacolata concezione; 2) La maternità; 3) L'assunzione.